

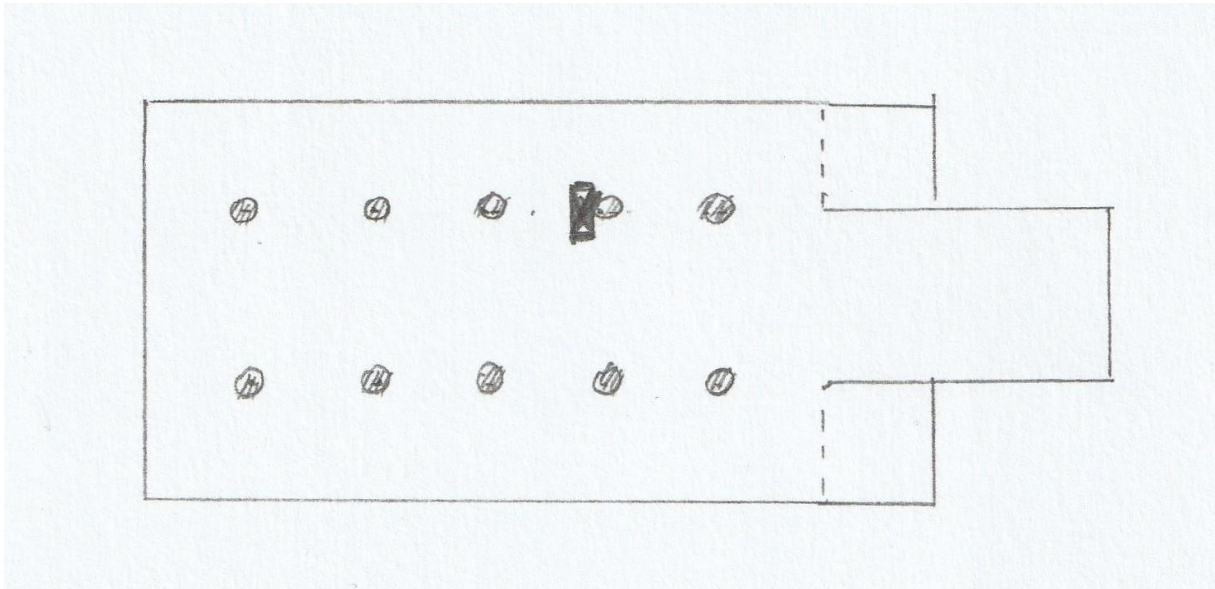
DOKUMENTACJA POWYKONAWCZA

**PRAC KONSERWATORKICH PRZY
OŁTARZU BOCZNYM „NIEPOKALANEGO POCZĘCIA”
Z KOŚCIOŁA P.W. ŚW. MIKOŁAJA W GDAŃSKU**

1.1.

**1.1.1. Ołtarz boczny „Niepokalanego Poczęcia” z kościoła p.w. Św. Mikołaja w Gdańsku
ul. Świętojańska 72.**

**1.1.2. Usytuowany przy drugim filarze od prezbiterium, pomiędzy nawą główną a nawą
północną kościoła.**

1.1.3. Klasztor Ojców Dominikanów w Gdańsku.

1.1.4. Rejestr zabytków nr B -353 z dnia 15. 12 2003 roku.

1.1.5. Rys historyczny.

Ołtarz „Niepokalanego Poczęcia” – usytuowany przy drugim filarze od prezbiterium

Pomiędzy nawą główną a północną w kościele p.w. św. Mikołaja w Gdańsku, został ufundowany i wykonany w połowie XVIII wieku, w okresie przejściowym między barokiem a rokokiem, czego cechy są widoczne w jego dekoracjach.

Typu architektonicznego, jednokondygnacyjny, ustawiony na predelli i bocznych cokołach, z mocno wystającą mensą typu sarkofagowego ze ścianami wklęsło-wypukłymi. Nad nią retabulum, zamknięte po bokach wystającymi skośnie skrzyniowymi podstawami, na nich kolumny z kapitelami korynckimi.

Skrzyniowe podstawy występują także po bokach kolumn. Ustawiono na nich dwie rzeźby : św. Biskupa i Króla, w szatach srebrzonych i złotonych.

W środkowej części obraz „Immaculata” w bogato rzeźbionej, złoczonej i srebrzonej rokokowej ramie.

Powyżej pilastrów i obrazu wystający profilowany gzyms, z łukami przerwanego tympanonu. Na nim zwieńczenie w kształcie dzwonowatym, również zamknięte od góry gzymsem. Centralną część zwieńczenia wypełnia owalny obraz z postacią Św. Barbary. Na bokach głównego gzymsu duże stojące rzeźby uskrzydłonych aniołów.

Natomiast nad głównym obrazem mniejsze aniołki. Obok rzeźbione girlandy.

Zwieńczenie wypełnione wokół obrazu bogatą dekoracją snycerską.

Na szczycie postać baranka, a po bokach orły.

Kolorystyka brązowo-czarna z dekoracją złotą i srebrzoną.

Na części srebrzeń i złocien barwne laserunki.

Niektóre rozwiązania formalne w trakcie późniejszych napraw, nie zmieniły zasadniczo wyglądu obiektu.

Obiekt przechodził kilka napraw i renowacji.

W XIX wieku zastąpiono pierwotny obraz główny obecnie widocznym w ołtarzu.

Część dekoracji wydaje się być zastosowana przypadkowo lub pomyłkowo w trakcie odnawiania lub remontu wnętrza kościoła. Do nich należą dwie stojące na gzymse rzeźby aniołów, z których jedna jest wyraźnie większa. Co nie znajduje racjonalnego uzasadnienia.

Dwudziesty wiek przyniósł największe zmiany w wyglądzie ołtarza. Wykonano wtedy rekonstrukcję skrzydeł prawego – większego anioła z gzymsu. Część elementów została odnowiona z zastosowaniem materiałów nieszlachetnych (szklagmetalu , aluminium w pozłotach zastosowano je w ramach obrazów), przewodów elektrycznych na architekturze .

1.2. W ciągu ostatnich 5 lat nie stwierdzono wykonania jakichkolwiek prac konserwatorskich i co za tym idzie wykonania dokumentacji konserwatorskiej.

1.3. Prace prowadzone w ramach dotacji. Wykonano pełną konserwację ołtarza wg Programu Konserwatorskiego.

Program prac konserwatorskich.

Wskazanie oczekiwanych efektów prac.

Zakłada się przeprowadzenie pełnej konserwacji, której celem będzie ukazanie wszystkich możliwych do ukazania pierwotnych wartości estetycznych i historycznych obiektu. Przeprowadzone zostaną zabiegi przerywające proces zniszczeń i niwelujące ich skutki. Zostaną wykonane zabiegi usunięcia naleciałości historycznych w postaci zanieczyszczeń, przemalowań i wtórnych nieszlachetnych pozłot.

Wzmocniona zostanie konstrukcja ołtarza i miejscowo struktura drewna, z którego jest zrobiony. Na koniec – w miarę możliwości poprawiona estetyka obiektu z zachowaniem jego pierwotnych, zachowanych fragmentów kolorystycznych i pozłotniczych.

Wskazanie przewidzianych do wykonania czynności z podaniem metod, materiałów i technik.

1. Wykonanie sond schodkowych, celem ustalenia stanu zachowania i stratygrafii obiektu.
2. Dokumentacja ołtarza przed konserwacją.
3. Demontaż i przewiezienie wielu elementów ołtarza do pracowni konserwatorskiej.
4. Oczyszczenie powierzchni z luźnych zanieczyszczeń.(miękki pędzel, wata bawełniana, Odkurzacz)
5. Oczyszczenie powierzchni nie pokrytych polichromią wodnym roztworem niewybielającego detergentu.
6. Usunięcie przemalowań chemicznie i mechanicznie, jednocześnie odsłonięcie warstwy pierwotnej lub najlepiej zachowanej, lecz posiadającej szlachetne wartości historyczne, estetyczne i technologiczne. (Prace wykonane będą przy użyciu past spulchniających - Rust Oleum (USA) , mieszanin rozpuszczalników, aceton, alkohol

etylowy, terpentyna, dimetyloformamid – stosowany głównie w elementach złożonych.)

7. Dezynsekcja drewna preparatem „Per-xil” przez pędzlowanie i iniekcję strzykawką.
8. Miejscowa impregnacja drewna żywicą Paraloid B-72 w toluenie poprzez podciąganie kapilarne, pędzlowanie i iniekcję strzykawką.
9. Zawerniksowanie zachowanej polichromii. (werniks akrylowy, satynowy Maimeri)
10. Rekonstrukcja ubytków snycerskich (drewno lipowe)
11. Uzupelnienie ubytków drewna poprzez wstawki i kity aralditowe. (Araldit SV/HV36)
12. Wypełnienie drobnych ubytków zapraw kitami akrylowymi (Tikkurilla), a na większych powierzchniach zaprawą kredowo-klejową na kleju glutynowym.
13. Wyszlifowanie zapraw, opracowanie końcowe na mokro bawełnianymi tamponami.
14. Uzupelnienie złocień wg stwierdzonej technologii (złoto 23 i $\frac{3}{4}$ karata)
Najprawdopodobniej położone będą na czerwonym pulmencie i polerowane agatem, z rozegraniem powierzchni w polerach i matach.
15. Oczyszczenie srebrzeń (dimetyloformamid)
16. Retusz srebrzeń srebrem w proszku i płatkowym na pulmencie, (proszkowe srebro na żelatynie i wypolerowane agatem.
17. Zabezpieczenie srebrzeń Paraloidem B-72 w toluenie lub białym odwoskowanym szlakiem.
18. Uzupelnienie laserunków na srebrze farbami olejnymi Maimeri z medium olejnym (Maimeri)
19. Scalenie kolorystyczne karnacji farbami żywicznymi lub odsączzonymi olejami (Maimeri).
20. Uzupelnienie wymalowań architektury ołtarza chudymi temperami z dodatkiem medium akrylowego.
21. Zawerniksowanie powierzchni polichromii. (werniks końcowy matowy lub satynowy

Firmy Maimeri, zakładany miękkim pędzlem)

22. Konserwacja obrazów.

- Demontaż.
- Oczyszczenie „pleców” – odwroci obrazów odkurzaczem i miękkim pędzlem.
- Dezynsekcja preparatem „Per-xil” krosien przez pędzlowanie i iniekcję strzykawką.
- Demontaż płótna z krosien.
- Usunięcie zanieczyszczeń wodnym roztworem mydła niejonowego „Contrad”.
- Usunięcie zmatowiałego i zażółconego werniksu mieszaniną alkoholu etylowego i terpentyny.)
- Montaż na krosnach z zastosowaniem kartonowych podkładek pod zszywki.
- Zawernikowanie powierzchni werniksem akrylowym Maimeri.
- Retusz drobnych ubytków odsączonymi olejami Maimeri.
- Założenie werniksu końcowego akrylowego, satynowego.
- Montaż w ramie.

23. Montaż ołtarza w całość.

24. Wykonanie dokumentacji wg schematu.

1.3.1. Czas trwania prac : 24 06 2024 - 15 11 2024

1.3.2. Wykonawca prac : konsorcjum Pracownia Konserwacji Zabytków - Joanna

Dwuźnik-Masorz i PKZ MEANDER Michał Masorz.

1.3.3. Opis stanu zachowania.

- Powierzchnie zanieczyszczone. (foto.6.)
- Ubytki snycerki.
- Nierówna powierzchnia polichromii wskazuje na ubytki zapraw.
- Przemalowania polichromii.
- Wtórne pozłoty, wykonane szlagmetalem, aluminium – obecnie zaśniedziałe. (foto.9. nakrycie głowy postaci)
- Pęknięcia i ubytki drewna, w tym elementów snycerskich. (foto.5)
- Obrazy zanieczyszczone z zażółconym i zmatowiałym werniksem.(foto.13.14.)

Główne przyczyny zniszczeń:

- Długi okres użytkowania.
- Działalność owadzych szkodników drewna.
- Zmiany wilgotności i temperatury.
- Naprawy i przemalowania , szczególnie w partiach dolnych ołtarza.
- Niewłaściwe scalenia kolorystyczne i pozłoty.
- Ubytki mechaniczne spowodowane np. czyszczeniem ołtarza.

**1.3.4. Przebieg prac oraz faktycznie zrealizowany program prac z podaniem metod ,
materiałów i technik wykorzystywanych podczas realizacji wraz z oznaczeniem
graficznym zakresu prac.**

- Wykonano sondy przy użyciu past spulchniających i skalpela na powierzchniach architektury ołtarza , snycerce i rzeźbach.
- zrobiono zdjęcia ołtarza przed konserwacją i opisano na taśmach papierowych miejsca usytuowania poszczególnych elementów dekoracyjnych – opis potrzebny do demontażu dekoracji,
- Większość elementów dekoracyjnych zdemontowano i przewieziono do pracowni konserwatorskiej,
- Pędzlem i watą bawełnianą z zastosowaniem odkurzacza oczyszczono powierzchnie z luźnych zanieczyszczeń,
- Powierzchnie nie pokryte polichromią np. surowe deski gzymsów itp. Oczyszczono wodnym roztworem niewybielającego detergentu,
- Usunięto część przemalowań chemicznie i mechanicznie odslaniając głównie warstwy najlepiej zachowane i właściwe technologicznie, z uwagi na stosunkowo szczątkowy zakres występowania warstw pierwotnych , których odsłonięcie prowadziłoby do zbyt dużej i nie mającej podstaw merytorycznych rekonstrukcji. (zastosowano pasty „Rust-oleum” i mieszaniny rozpuszczalników)
- Przeprowadzono dezynsekcję drewna preparatem „Per-xil” poprzez pędzlowanie i iniekcję strzykawką. Małe elementy zawinięto w folię polietylenową na okres dwóch tygodni, celem lepszego działania preparatu.
- Drewno osłabione przez działalność owadów szkodników drewna zaimpregnowano żywicą „Paraloid B-72 w toluenie”. (przez podciąganie kapilarne, pędzlowanie i iniekcję)
- Zawerniksowano zachowaną polichromię werniksem satynowym Maimeri.
- Uzupełniono drobne ubytki snycerki i ubytki stolarskie wstawkami z drewna lipowego i sosnowego , a w podeście z dębiny. Sklejono klejem POV.
- Mniejsze ubytki wypełniono żywicą Araldit SV/HV 36, drobne nierówności kitami akrylowymi (Tikkurilla).
- W przypadku snycerki i rzeźb większe powierzchnie wyrównano zaprawą kredowo-klejową na kleju glutynowym. Jednak zakres tych uzupełnień był niewielki.
- Zaprawy i kity wyszlifowano, opracowując je na koniec na mokro bawełnianymi tamponami.
- Złocenia i srebrzenia doczyszczono dimetyloformamidem.
- Uzupełniono podkład wykonany z czerwonego pulmentu .
- Złocenia uzupełniono złotem 23 i ¾ karata w płatkach, głównie trzony kolumn wyretuszowano złotem w proszku.
- Srebro w płatkach położono na pulmencie, ale tam gdzie znaleziono tylko podkład olejowy zastosowano mikstion na mat. W części ornamentów użyto srebro w proszku na żelatynie. Następnie zabezpieczono je odwoskowanym jasnym szelakiem. W

części srebrzeń uzupełniono lub zrekonstruowano laserunki farbami Maimeri z medium olejnym.

- Wymalowania architektury ołtarza uzupełniono plamą, chudymi temperami z dodatkiem medium akrylowego.
- Polichromię zabezpieczono werniksem końcowym satynowym Maimeri.
- Konserwację obrazów rozpoczęto od demontażu z ołtarza, oczyszczeniu pleców odkurzaczem i miękkim pędzlem.
- Krosno głównego obrazu i drewniana płaszczyzna do której był przyczepiony górny obraz ze św. Barbarą zdezynsekowano prep. „Per-xil”.
- Zdemonutowano płótna z podłoży.
- Wodnym roztworem mydła niejonowego „Contrad” oczyszczono powierzchnie z zanieczyszczeń.
- Zmatowiałe i pożółkłe werniksy usunięto mieszaniną terpentyny i alkoholu etylowego.
- Zagniecenia XIX wiecznego obrazu głównego sprasowano wraz z żywicą Beva 371.
- Obrazy do krosien i podłoża przymocowano zszywkami poprzez podkładki z kartonu.
- Zawernikowano powierzchnie werniksem satynowym Maimeri.
- Wykonano retusz odsączonymi farbami olejnymi Maimeri.
- Założono werniks końcowy satynowy.
- Po zabezpieczeniu dekoracji przewieziono je do kościoła i zamontowano.
- Wykonano dokumentację wg schematu.

Foto.1.

Ołtarz „Niepokalanego Poczęcia” z kościoła p.w. Św. Mikołaja w Gdańsku.

Stan – przed konserwacją. Widok ogólny, zniszczone pozłoty i laserunki na srebrze.

Foto.2.

Ołtarz „Niepokalanego Poczęcia” (fragment). Stan – przed konserwacją.

Widoczne: przetarte złocenia, powierzchnie polichromii i złocień znieczyszczone.

Foto.3.4.

Stan – przed konserwacją. Widoczne: ołtarz powyżej gzymsu, powierzchnie mocno zanieczyszczone, szczeliny w połączeniach elementów konstrukcyjnych, rama i ornamenty wtórnie złożone szlagmetałem.

Foto.5.

Stan – w trakcie konserwacji. Widoczne: bazy kolumn po demontażu z dużymi ubytkami drewna, złączenia wtórne – nieszlachetne.

Foto.6.

Stan – w trakcie konserwacji. Widoczne: rzeźba anioła po demontażu mocno zanieczyszczona.

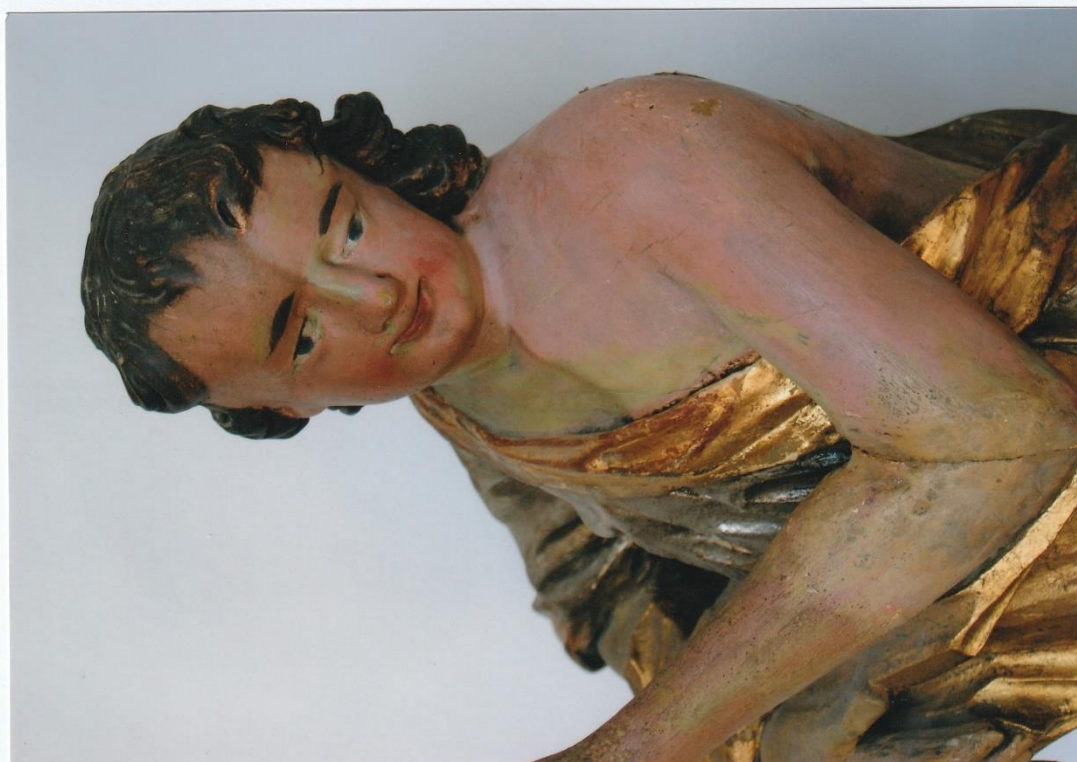

Foto.7.8.

Stan – w trakcie konserwacji. Widoczne: rzeźby aniołów w trakcie usuwania zanieczyszczeń z polichromii, przemalowania i wtórne retusze na karnacji.

Foto.9.10.
Stan – w trakcie konserwacji. Widoczne: czyszczenie powierzchni polichromii rzeźb.

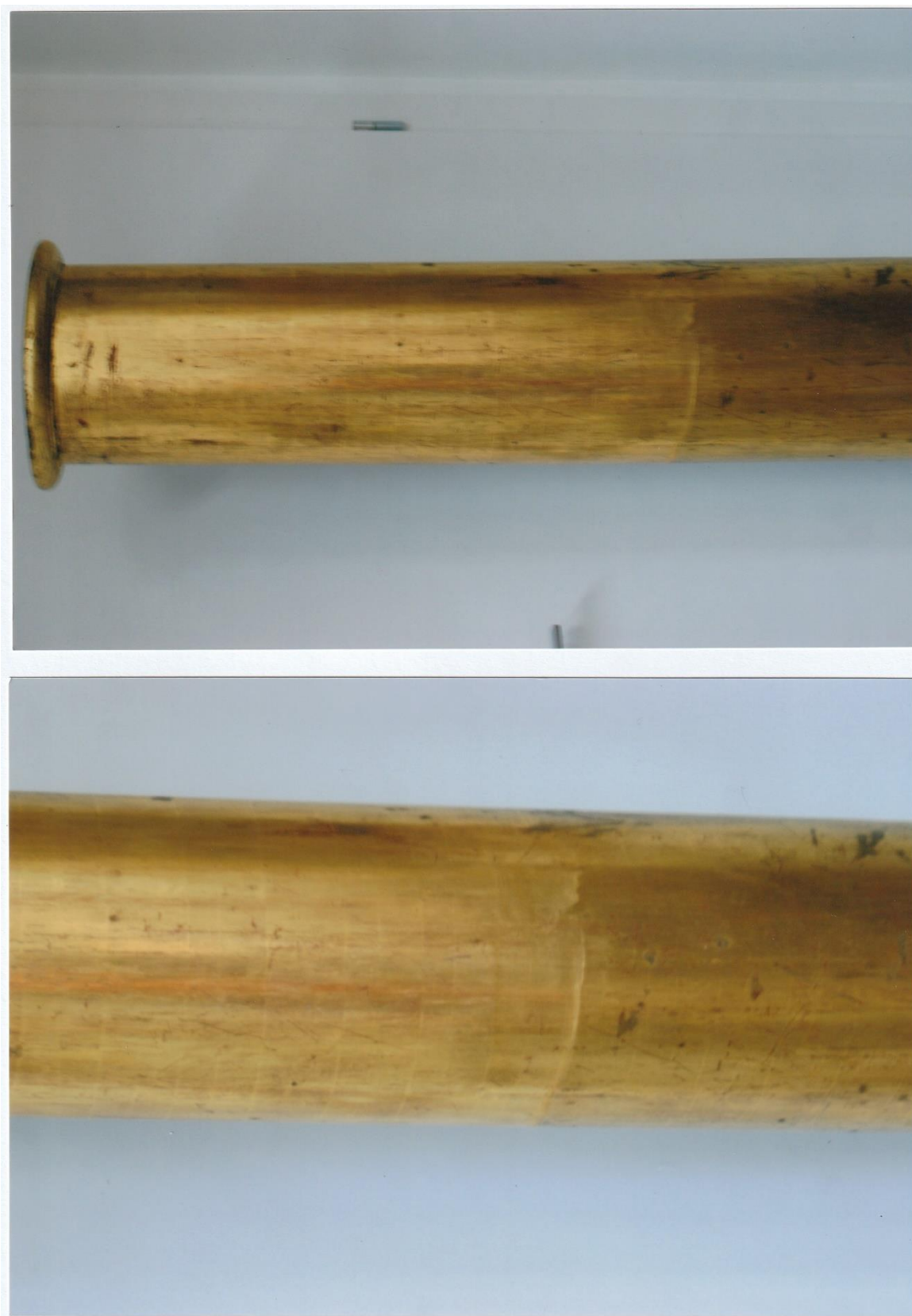

Foto.11.12.

Stan – w trakcie konserwacji. Widoczne: oczyszczanie złoconej powierzchni kolumny z zabrudzeń.

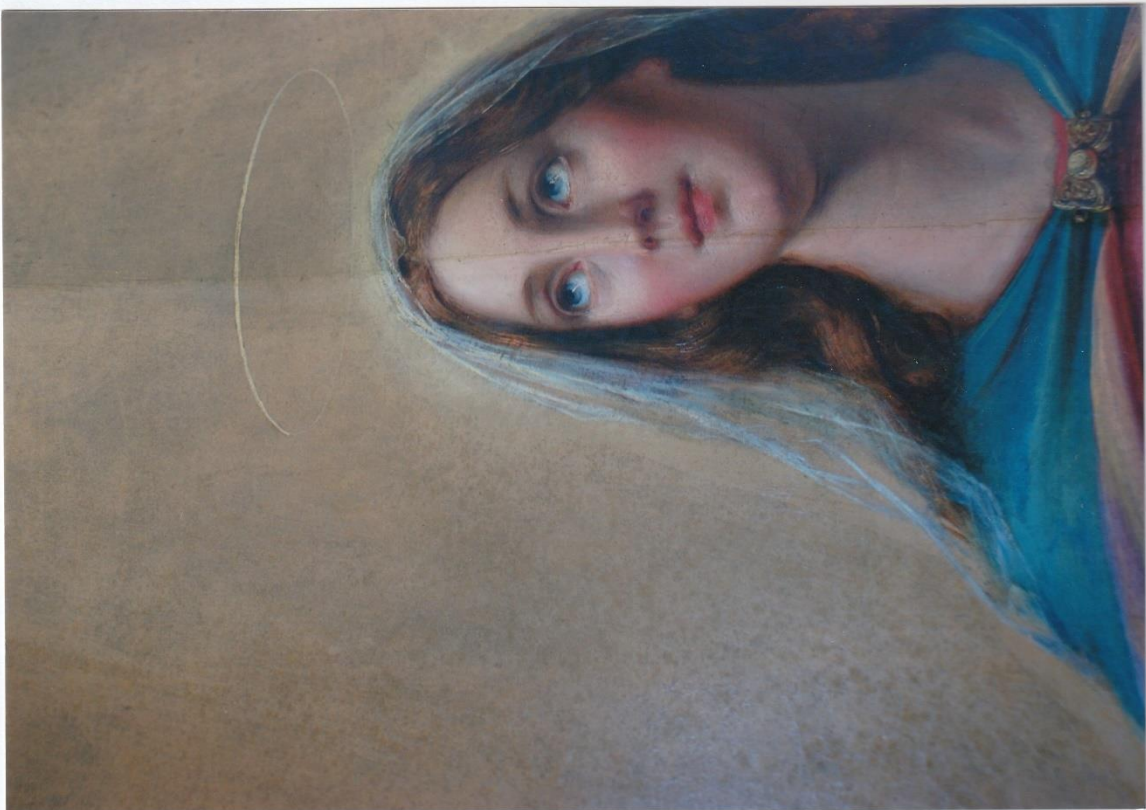

Foto.13.14

Stan – w trakcie konserwacji. Widoczne: czyszczenie obrazu głównego z zanieczyszczeń.

Foto.15.16

Stan – w trakcie konserwacji. Widoczne: efekt usuwania zabrudzeń z powierzchni głównego obrazu.

Foto.17.

Stan – w trakcie konserwacji. Widoczne: inskrypcja na krośnie głównego obrazu.

Foto.18.

Stan – w trakcie konserwacji. Widoczne: uzupełnianie wstawkami rozklejów drewnianego gzymsu.

Foto.19.

Stan – w trakcie konserwacji. Widoczne: wypełnianie nierówności architektury ołtarza kitami.

Foto.20.21

Stan – w trakcie konserwacji. Widoczne: klejenie pęknięć i uzupełnianie zapraw.

Foto.22.

Stan – w trakcie konserwacji. Widoczne: uzupełnianie zapraw na ramie głównej obrazu, po usunięciu wtórnej powłoki aluminium.

Foto.23.24.

Stan – w trakcie konserwacji. Widoczne: uzupełnianie zapraw i pulmentu na ramie górnego obrazu.

Foto.25.

Stan – w trakcie konserwacji. Widoczne: ornamenty po oczyszczeniu, uzupełnieniu ubytków i położeniu pulmentu.

Foto.26.27.

Stan – w trakcie konserwacji. Widoczne: fragment rzeźby po oczyszczeniu, w trakcie uzupełnienia zapraw i pulmentu.

Foto.28.29.

Stan – w trakcie konserwacji. Widoczne: fragment szat rzeźby po oczyszczeniu z zabrudzeń, uzupełnieniu zapraw i pulmentu.

Foto.30.

Stan w trakcie konserwacji. Widoczne: fragment rzeźby po oczyszczeniu z zabrudzeń i uzupełnieniu pulmentu.

Foto.31.32.

Stan – po konserwacji. Widoczne: powierzchnie elementów ołtarza oczyszczone, z uzupełnionymi złoceniami, polichromią i malaturą.

Foto.33.

Stan po konserwacji. Widoczne: widok ogólny, z wyretuszowanymi złoceniami, polichromią i laserunkami na srebrze.

Foto.34.
Tablica informacyjna dotycząca finansowania konserwacji.